

Sods bankai vai valstij?

Skandāli saistībā ar iespējamu naudas atmazgāšanu ik pa brīdim atskan no dažādām pasaules malām. Taču lielākoties atbilstošu kontroli nenodrošinājušās bankas samaksā iespaidīgas soda naudas, retāk banku rīcības dēļ tiek sodītas arī valstis

Teksts Māris Ķirsons

Kādēļ šāda situācija izveidojusies, tiks runāts konferencē *Bankas mainīgajā pasaulē*, ko rīko Tiesību zinātņu institūts sadarbībā ar Banku augstskolu, Latvijas Universitāti un žurnālu *Dienas Bizness*. Arī Igaunijā ir aizdomas par naudas atmazgāšanu saistībā ar *Danske Bank* un *Swedbank*. Pārskaitīto simtiem miljardu eiro izcelsme neesot skaidra, un tie tiek uzskatīti par aizdomīgiem pārskaitījumiem. Tajā pašā laikā nav ziņu par to, ka ziemeļu kaimiņvalsts, nevis atsevišķas vainīgās bankas, par to varētu tikt sodīta, piemēram, ar *Moneyval* uzraudzības statusu vai vēl vairāk – risku nokļūt pelēkajā sarakstā. Ziņas ir salīdzinoši skopas, proti, Igaunijas tiesību aizsardzības iestādes izmeklē šos gadījumus. Atšķirība starp Latviju un Igauniju ir tāda, ka ASV Finanšu ministrijas Finanšu noziegumu apkarošanas tīklu (*FinCen*) ziņojums bija par Latviju, nevis Igauniju, turklāt trūkumi – pienācīgas kontroles trūkums – Latvijas gadījumā ir vietējā kapitāla bankai, bet kaimiņvalstī grēkojušas esot skandināvu bankas. Vienlaikus šie notikumi likuši pievērst uzmanību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas (AML) jautājumiem, jo īpaši, ja to reglamentē ES direktīva, taču šķiet, ka dalībvalstīs tās normu piemērošana notiek atšķirīgi. Vēl vairāk – kā neticamais, bet reāli eksistējošais brīnums ir tas, ka uzņēmumiem, kuriem Latvijā strādājošas bankas slēdz kontu, to atver citās ES dalībvalstīs, riskus nesaredzot.

Latvija – tikai viens posms

Laundromātā, kurā tika ierauta Latvija, vainīgas nav tikai un vienīgi bankas, jo pie tā strādājuši arī juristi, grāmatveži, nodokļu konsultanti, un cits bez cita neko nevar izdarīt. AML eksperts, sertificēts ACAMS (*Association of Certified Anti-Money Laundering Specialist*) speciālists, Baltijas nodaļas līdzizveidotājs, ilggadējs Latvijas Komerčbanku asociācijas (tagad Finanšu nozares asociācijas) kontroles komitejas loceklis Kaspars Dreimanis atzīst, ka laundromāti jau neskar tikai un vienīgi Latviju, bet arī citas valstis. “Tas, kas ir tagad, ir mācība, jo iepriekš tādas izpratnes

nebija, un nevajag pašiem sevi izdalīt kā kaut ko unikālu pārējo valstu vidū, jo lielākajā daļā Eiropas un pasaules pat visattīstītāko valstu ir ievērojami gadījumi saistībā ar naudas atmazgāšanu. Ja runā par tā sauktajiem laundromātiem – tie nav inerti, tiem ir pārrobežu raksturs, ja analizē tajos ietvertu informāciju (nevērtējot tajos ietvertu ziņu ticamību), tad acīmredzami ir skaidrs, ka, ja arī runa ir par naudas plūsmu, tad tā nav viena vai divas valstis, tās ir vairākas, tostarp ļoti pārtikušas un attīstītas,” uzsver K. Dreimanis.

Dīvaina situācija

Paradoksāli, ka Latvijā kā ES dalībvalstī nauda tika uzskatīta par aizdomīgu, bet citās ES dalībvalstīs – Lietuvā, Polijā, Čehijā, Austrijā – par *baltu un pūkainu*. Visām ES dalībvalstīm ir jāizpilda ES direktīva par AML. “Vai nav izdevīgi, ka tādējādi citas ES dalībvalstis dabū naudu, ko citādi nedabūtu?” retoriski jautā ZAB *Iustus* zvērināts advokāts Āris Bočs. Jautājums ir par to, vai no Latvijas aizplūdušā nauda radīs tik lielu kritisko masu, kādu tā radīja mūsu valstī, vai tā sadalījās mazās plūsmās, ko citviet uz kopējās naudas masas apjoma pat nepamanīja. Latvija pozicionējās kā mazā Šveice, kā finanšu tilts starp Austrumiem un Rietumiem. Kāpēc Latvijas likumu darbības efektivitāti vērtēja trīs gadus agrāk, nekā sākotnēji bija plānots? Iespējams, ka to izraisīja lepns paziņojums – Latvija ir finanšu centrs. Turklāt ik gadu Latvijas bagātāko cilvēku saraksta priekšgalā parādījās baņķieri, kas nav pat Šveicē. Un, ja Latvija ir finanšu centrs, tad Latviju vērtēja ar citādu mērauklu.

Ja šī aizdomīgās naudas masa ir maza, tad pērienu saņem banka, nevis valsts. “Nelegāla nauda ir nelegāla nauda gan Latvijā, gan jebkurā citā ES dalībvalstī,” tā atbild Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas tiesnesis Juris Stukāns. Latvijā bankas baidās darboties ar naudu, kuras izcelsme nav skaidri zināma, bet citās valstīs nebaidās un strādā ar šīs naudas iespējamiem riskiem, taču jāņem vērā, ka šādas naudas īpatsvars nav liels. ■

VEDOKLIS

Liberālo prasību vietā nāk pārspilētas

Jānis Grasis,

Banku augstskolas asociētais profesors

Visā Eiropas Savienībā minimālās prasības attiecībā uz AML ir vienādas, tomēr pastāv jautājums, kā Latvijā un citās ES dalībvalstīs tās tiek interpretētas un piemērotas. Manuprāt, līdz 2016. gadam Latvijā bija pārāk liberāla attieksme pret nerezidentu naudu, un arī regulators uz daudz ko skatījās caur pirkstiem. Bet tagad ir pilnīgi pretēji, jo tiek izvirzītas jau pārspilētas prasības. Faktiski no viena grāvja esam iebraukuši otrā grāvī.

Komerčbankām ir jāreķinās, ka, strādājot ar nerezidentiem, ir savi specifiskie riski, un tieši tāpēc lēmums – strādāt ar šādiem klientiem vai nē – ir katras komerčbankas iekšējā lieta, bet nerezidentus nevajag dzīt prom tikai pēc atsevišķām formālām pazīmēm. Diemžēl Latvija pati nogulēja brīdi, kad varēja ar tiesisko regulējumu pārkārtot komerčbanku biznesu – lai tās vairāk nodarbotos ar naudas pārvaldīšanu klientu interesēs.

Jāņem arī vērā, ka laundromātā ne jau Latvijas pilsoņi bija galvenie plānotāji. Ārvalstu pilsoņi izmantoja Latvijas komerčbanku, lai veiktu naudas atmazgāšanu.

Vai komerčbanka par to zināja vai nezina, varēja vai nevarēja nojaust, ir cits jautājums, kas, protams, nemazina komerčbankas atbildību. Neskatoties uz revolucionārajām izmaiņām regulējumā un noguldījumu aizplūšanu 10 miljardu eiro apmērā, prognozēju, ka *Moneyval* Latviju tomēr iekļaus pelēkajā sarakstā. Būšu priecīgs, ja mana prognoze nepiepildīsies.